

Litewskie obchody stulecia urodzin Czesława Miłosza

Punktem kulminacyjnym litewskich obchodów stulecia urodzin Czesława Miłosza stała się konferencja zatytułowana *Czasy i przestrzenie Czesława Miłosza*, która odbyła się w dniach 27–28 czerwca 2011 r. na Uniwersytecie Wileńskim. Była ona jednym z szeregu przedsięwzięć, objętych wspólnym mianem „Droga Czesława Miłosza”, zorganizowanych w dniach 26–29 czerwca w Wilnie, Kownie i Szetajniach. Dalszy ciąg uroczystości miał miejsce w Polsce, w Krasnogrudzie i Sejnach, od dnia urodzin Poety 30 czerwca do 2 lipca. W organizację imprez jubileuszowych na Litwie zaangażowanych było wiele instytucji i organizacji: Ministerstwo Kultury Republiki Litewskiej, Instytut Literatury Litewskiej i Folkloru, Uniwersytet Wileński, Uniwersytet Witolda Wielkiego w Kownie, Urząd Gminy Rejonu Kiejdańskiego, Instytut Polski w Wilnie, Fundacja Miejsc Rodzinnych Czesława Miłosza. Po stronie polskiej głównym organizatorem wspólnych litewsko-polskich obchodów była Fundacja Pogranicze i Ośrodek „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów”. Wszystkie wydarzenia artystyczne i naukowe cieszyły się dużym zainteresowaniem wśród badaczy, pisarzy, dziennikarzy, polityków, artystów i miłośników twórczości Noblisty.

Obchody rocznicowe na Litwie zainaugurowało 26 czerwca 2011 r. odsłonięcie na Uniwersytecie Wileńskim, na Dziedzińcu Sarbiewskiego, tablicy pamiątkowej poświęconej Czesławowi Miłoszowi. W uroczystości wzięli udział prezydent Litwy, ambasador Rzeczypospolitej Polskiej na Litwie, rektor Uniwersytetu Wileńskiego, syn Czesława Miłosza – Antoni Miłosz, zaproszeni goście. Tablica wmurowana w ścianę uczelni upamiętnia lata studiów Noblisty na Wydziale Prawa Uniwersytetu Stefana Batorego. Widnieje na niej napis w trzech językach, litewskim, polskim i łacińskim: „Poeta laureat Nagrody Nobla, absolwent Uniwersytetu Wileńskiego” oraz cytat ze znanego wiersza: „Nigdy od ciebie miasto nie mogłem odjechać” – najpierw po polsku, potem po litewsku i na końcu po łacinie (nieco wcześniej, 8 czerwca 2011 r., w byłym Gimnazjum im. Zygmunta Augusta w Wilnie,

* Uniwersytet Wileński, Centrum Polonistyczne.

którego Miłosz był absolwentem, również została odsłonięta tablica upamiętniająca lata nauki w tym budynku Honorowego Obywatela Wilna, Czesława Miłosza). Odsłonięciu tablicy na Uniwersytecie Wileńskim towarzyszył wieczór muzyczno-literacki z udziałem literaturoznawców, poetów, aktorów, Litewskiej Narodowej Orkiestry Symfonicznej i chórów „Brevis” i „Aidija”.

27 czerwca 2011 r. na Uniwersytecie Wileńskim rozpoczęła się międzynarodowa konferencja naukowa, sfinansowana przez Litewską Radę Nauki, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej oraz Fundację „Pomoc Polakom na Wschodzie”. Pomysłodawcy konferencji (Instytut Literatury Litewskiej i Folkloru oraz Centrum Polonistyczne Uniwersytetu Wileńskiego) w ramach jubileuszu stulecia urodzin Laureata Nagrody Nobla zaproponowali podjęcie refleksji nad rolą, jaką osobowość i twórczość tego pisarza i intelektualisty odegrała dla kształtowania się świadomości współczesnej. Jak podkreślili organizatorzy imprezy, prezentując cele konferencji, ten temat rozważań wydał się im z jednej strony najbardziej pojemny, a z drugiej najbardziej uniwersalny, ponieważ wydobywa wielowymiarowość i wielogłosowość twórczości Miłosza i ukazuje, że jego teksty nie mieszczą się w granicach jednej przestrzeni geograficznej czy kulturowej, jednego czasu historycznego, jednej pamięci kulturowej. Uczestnikom sesji zaproponowano omówienie związków między topografią obecną w twórczości Miłosza, jego percepcją czasu, wyobraźnią historyczną a problematyką tożsamości jednostki, wyboru wartości, postaw intelektualnych i politycznych odniesionych do konkretnych realiów kultury Litwy, Polski, Europy Środkowej i Wschodniej, Francji i USA.

Podczas dwudniowych obrad badacze z Litwy, Polski, Szwecji, Francji, Holandii, Belgii, Izraela, Stanów Zjednoczonych wygłosili 32 referaty, w których „czasy i przestrzenie” Miłosza interpretowane były bardzo szeroko. Obrady miały wyłącznie charakter plenarny, językami konferencji były język polski, litewski i angielski.

Wygłoszone referaty można podzielić na kilka kręgów tematycznych. Jeden z najważniejszych obszarów badawczych dotyczył związków Czesława Miłosza z Litwą i Wilnem. Problematykę tę podejmowano w takich wystąpieniach, jak: *Czesław Miłosz i tradycja Wielkiego Księstwa Litewskiego* (Darius Kuolys, Litwa), *Dystans przestrzeni litewskiej jako element duchowej biografii Miłosza* (Marek Tomaszewski, Francja), *Miłosza Wilna historia prywatna* (Teodor Bujnicki, Polska), *Powroty Miłosza do Wilna: miejsce jak przeznaczenie* (Mindaugas Kvietkauskas, Litwa). Kwestie „szerszej przestrzeni” Miłoszowskiej omówione zostały na przykładzie konkretnych miejsc obecnych w utworach Noblisty: *Języki miasta w twórczości Czesława Miłosza. Wilno, Paryż, Kraków* (Marta Wyka, Polska), *Mijając ulicę Descartes, czyli o przestrzeni francuskiej* (Maryla Laurent, Francja), *Wzdłuż granicy kalifornijsko-litewskiej: Miłosz i „Gdzie wschodzi słońce i kędy zapada”* (Clare Cavanah, USA). Kilka referatów poświęcono narracjom poetyckim Czesława Miłosza: *„Nie ma już tu i nigdzie stolicy świata”*. Poetyckie „ja” i przestrzeń u Czesława Miłosza (Jerzy

Jarzębski, Polska), *Perspektywy narracji w „Świadectwie poezji” Czesława Miłosza* (Viktorija Daujotytė-Pakerienė, Litwa), *Poezja jako przecucie pełni. W stronę „drugiej przestrzeni”* (Łukasz Tischner, Polska), *Pamięć i „przywrócenie przeszłości” w twórczości Czesława Miłosza* (Valentina Brio, Izrael), *Rozpadająca się księga egzystencjalna – rzecz o sposobach utrwalenia pamięci w późniejszych wierszach Czesława Miłosza* (Arent van Nieukerken, Holandia). Popularnością wśród prelegentów cieszyły się również przyrodnicze zainteresowania Noblisty. Na ten temat wygłoszono następujące referaty: *Dolina przemienienia* (Stanisław Bereś, Polska), *O drzewach Miłosza: konotacje obiektywizmu i subiektywizmu* (Algis Kalėda, Litwa), *Przestrzeń lasu i ikona drzewa w poezji Czesława Miłosza* (Magdalena Lubelska-Renouf, Francja), *„Matecznik”. Przestrzeń, płęć i sacrum u Czesława Miłosza* (Kris van Heuckelom, Belgia). Kilka wygłoszonych referatów dotyczyło recepcji Czesława Miłosza: *Recepcja Czesława Miłosza na Litwie* (Teresa Dalecka, Litwa), *Konrad Wallenrod w Paryżu. Wizerunek Czesława Miłosza na łamach „Biuletynu Rozgłośni Kraj”*, Marzena Woźniak-Łabieniec, Polska). Spośród tematów szeroko traktujących „czasy i przestrzenie” można wyróżnić następujące: *Emigracje Miłosza* (Michał Masłowski, Francja), *Czesław Miłosz a idea Europy Środkowej* (Inga Vidugirytė, Litwa), *Miłosz o przemocy* (Irena Grudzińska-Gross, USA), *Zwiedzanie zaświatów* (Aleksander Fiut, Polska), *Wątki mickiewiczowskie w „Szukaniu ojczyzny” Czesława Miłosza* (Brigita Speičytė, Litwa), *Sienkiewicz Miłosza* (Anna Szawerna-Dyrszka, Polska), *Legenda wyspy. Policentryczna tożsamość Czesława Miłosza* (Joanna Zach, Polska), *Miłosz i B. Singer* (Robert Faggen, USA), *Czesław Miłosz – tematy żydowskie* (Jarosław Fazan, Polska), *Antologia Miłosza* (Józef Olejniczak, Polska), *Starożytna Grecja w twórczości Czesława Miłosza* (Marie Furman-Bouvard, Francja).

28 czerwca, po uroczystym zamknięciu sesji, jej uczestnicy udali się do Kowna, przebywając kolejny etap „Drogi Czesława Miłosza”. W Tymczasowej Stolicy Litwy gości zapoznano z Izbą Pamięci Adama Mickiewicza w Gimnazjum Jezuitów, po czym odbyło się spotkanie z burmistrzem miasta w kowieńskim Ratuszu. Zwieńczeniem obchodów setnej rocznicy urodzin Poety w Kownie była msza święta w Katedrze Kowieńskiej, odprawiona w intencji rodziny Miłoszów. Uroczystość tę uświetnił śpiewem Litewski Państwowy Chór z Kowna.

Ostatnim przystankiem na „Drodze Miłosza” stały się dla mieszkańców Litwy i gości zagranicznych Szetejnie, miejsce urodzenia Poety. Po drodze z Kowna do Szetejń goście zwiedzili Wędziagolę, gdzie znajdują się groby rodziny Miłoszów, Kiejdany, kościół w Świętobrości, w którym Miłosz został ochrzczony i obok którego znajdują się groby Syruciów i Kunatów.

W Szetejniach, w ramach obchodów rocznicowych, odbyło się święto poezji, muzyki i folkloru z udziałem licznie zgromadzonych miłośników twórczości Noblisty.

Summary

Teresa Dalecka

The 100th Anniversary of the Birth of Czesław Miłosz in Lithuania

On June 27–28, the Institute of Lithuanian Literature and Folklore and the Vilnius University organized an international conference “Times and Places of Czesław Miłosz”. The one hundredth anniversary of the birth of Czesław Miłosz (1911–2004), Nobel Prize winner and alumnus of the Vilnius University, provided an important opportunity to reflect on the influence that this writer and his work had on the modern consciousness. The places of Czesław Miłosz, which in his poetry served as the key guidelines in search of reality and meaning, included Lithuania, Poland, Central and Eastern Europe, France and the United States of America.